

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่กล่าวได้ว่ามีขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน และยังเป็นประเทศที่มีระบบการปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสืบทอดกันมาโดยตลอด ชาวไทยนั้นถือว่าพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันสูงสุด เป็นที่เคารพสักการะของปวงชนทั้งหลาย คังนั้นเมื่อพระมหากษัตริย์ พระราชินี และพระราชวงศ์ชั้นสูงสวรรคต จึงต้องจัดพระราชพิธีพระบรมศพอย่างสมพระเกียรติ เป็นการใหญ่ ที่ทำกันมาแต่โบราณ และยังคงเป็นประเพณีที่สืบทอดมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์

จากหลักฐานต่าง ๆ มหรสพมีความเกี่ยวข้องกับงานพระบรมศพ ซึ่งพอสรุปได้ว่าการแสดงมหรสพในงานพระบรมศพนั้น ก็เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติ และถวายเกียรติยศ เหตุที่ต้องมีการถวายพระเกียรติและเกียรติยศนั้น เนื่องจากคนไทยมีความเชื่อว่าพระมหากษัตริย์เปรียบเสมือนสมมุติเทพ หรือเป็นเทพเจ้าที่มาจุติเป็นมนุษย์ ฉะนั้นขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์จำเป็นต้องมีพิธีการที่เหนือไปจากสามัญชนคนธรรมดา

การพระเมรุ มีความสำคัญอย่างไรและเข้ามาเกี่ยวข้องกับงานพระบรมศพได้อย่างไร นั้น คำว่า “เมรุ” เป็นคำสามัญนามใช้ทั่วไปสำหรับสถานที่สำหรับปลงศพ หรือเผาศพนั่นเอง ถ้าเป็นคำราชาศัพท์ที่ใช้ว่า “พระเมรุ” คือที่ปลงศพของผู้ที่มีบรรดาศักดิ์ชั้นสูง

จากทั้งสองส่วนที่กล่าวมานั้น ปัญหาที่พบ คือ เรื่องของการมหรสพ ในยุคแรก ๆ นั้น มีการมหรสพอย่างเต็มรูปแบบทั้งของไทยและของต่างชาติที่จัดมาถวาย ต่อมาได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบให้ลดลง เนื่องจากในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชโองการให้มีการปรับลดลงซึ่งเกิดจาก

1. มีแนวคิดมาจากทางตะวันตกว่างานศพนั้น ควรเป็นงานที่มีความโศกเศร้ามากกว่าไม่ควรมึนงงรื่นเริง จึงเป็นแนวทางในการทำให้งานมหรสพเกิดการเปลี่ยนแปลง
2. ปัญหาเรื่องงบประมาณค่าใช้จ่าย ซึ่งแต่เดิมจะเป็นงบประมาณของแผ่นดินทั้งหมดงบประมาณในการจัดงานก็จะลดลงไป

3. ช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับมหรสพดังเช่น กรมมหรสพต้องถูกยุบลงในรัชกาลที่ 7 การมีมหรสพสมโภชในงานพระเมรุสมัยรัตนโกสินทร์ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5 และยกเลิกไปในสมัยรัชกาลที่ 6 ทำให้ขาดช่วงของระยะเวลา

จากประเด็นที่กล่าวมาทั้ง 3 ประเด็นทำให้เกิดแรงจูงใจที่สำคัญ ที่ทำให้ผู้วิจัยใคร่จะศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและรูปแบบการแสดงของมหรสพในงานพระเมรุ โดยอาศัยแนวทางการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยจะทำการศึกษามหรสพสมโภชในงานพระเมรุเฉพาะที่เป็นมหรสพหลักของไทย 4 ประเภท (หนัง โขน ละคร หุ่น) ผลจากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นการอนุรักษ์ข้อมูลเกี่ยวกับมหรสพสมโภชในงานพระเมรุที่ปรากฏอยู่ ซึ่งได้แก่ มหรสพหลักของไทยไม่ให้อายุหายไปจากความทรงจำของคนไทย และจากการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ หรือเป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่สนใจจะทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยในเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงมหรสพสมโภชในงานพระเมรุ
- 2.2 เพื่อศึกษารูปแบบของมหรสพแต่ละประเภทที่ใช้ในงานสมโภชในงานพระเมรุ

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “มหรสพสมโภชในงานพระเมรุสมัยรัตนโกสินทร์” เป็นการศึกษาประวัติความเป็นมาและรูปแบบการแสดงมหรสพสมโภชในงานพระเมรุสมัยรัตนโกสินทร์ตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2339-2551) ในที่นี้ศึกษาเฉพาะมหรสพหลักของไทย

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 **มหรสพสมโภช** หมายถึง การแสดงในงานเฉลิมฉลองที่เป็นงานพระราชพิธีของหลวง ในที่นี้หมายถึงมหรสพ 4 ประเภท ได้แก่ หนัง โขน ละคร หุ่น

4.2 เมรุ หมายถึง ชื่อภูเขากลางจักรวาลมียอดเป็นที่ตั้งแห่งเมืองสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งพระอินทร์อยู่ที่เผาศพ เดิมผูกหุ่นทำเป็นภูเขาตั้งที่เผาศพบนเนินของหลวงทำเป็นเรือนโถงเครื่องยอด หรือมณฑปครอบที่เผา เรียกว่า พระเมรุ , ต่อมาเรียกที่เผาศพทั่วไปทั้งที่มียอดและไม่มียอดว่า เมรุ คำราชาศัพท์ใช้คำว่าพระเมรุมาศ

4.3 พระราชพิธี หมายถึง พิธีการที่พระมหากษัตริย์ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจตามกำหนดที่เป็นแบบแผนราชประเพณีสืบมาแต่โบราณ

4.4 งานพระเมรุ หมายถึง การพระราชพิธีพระบรมศพและพระศพ
ณ ท้องสนามหลวง

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร นำเสนอในรูปแบบวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

5.1 ศึกษาข้อมูลทางด้านเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ จดหมายเหตุ ราชกิจจานุเบกษา หมายรับสั่ง พระราชพงศาวดาร เอกสารเขียนเล่ม บทความ หนังสือตำราภาพถ่ายและงานเขียนของผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และผู้ที่ศึกษาค้นคว้าอยู่ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมหรสพสมโภชงานพระเมรุจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

- หอสมุดแห่งชาติ
- หอจดหมายเหตุ
- ห้องสมุดมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร
- หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

5.2 การสัมภาษณ์

5.3 ศึกษาข้อมูลภาคสนาม โดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ในงานพระศพสมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

5.4 นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาศึกษาวิเคราะห์และทำการเรียบเรียง

5.5 สรุปผลเพื่อเสนอผลงานการวิจัย

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1 ทำให้ทราบถึงการแสดงมหรสพสมโภชในงานพระเมรุว่ามีวิวัฒนาการอย่างไร
- 6.2 ทราบถึงรูปแบบการแสดงของมหรสพแต่ละประเภทที่ใช้ในงานพระเมรุ
- 6.3 เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการแสดงมหรสพสมโภชในงานพระเมรุ

7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้แบ่งเอกสารที่เกี่ยวข้องออกเป็น 2 ส่วน คือ

- 7.1 รายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์
- 7.2 หนังสือ

เอกสารที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ผู้วิจัยใช้เป็นแหล่งข้อมูลจากแง่มุมและแง่คิดต่าง ๆ ที่ได้มีการนำเสนอไว้ทั้งเป็นข้อมูลพื้นฐาน และผลของการวิจัยที่ได้วิเคราะห์สรุปแล้ว ทั้งนี้เพื่อให้งานวิจัยครั้งนี้มีความครอบคลุมมากที่สุด ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

7.1 รายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์

รักไทย สิงห์สถิตย์ (2530) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาการพระราชพิธีพระบรมศพ ณ ท้องสนามหลวงในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์” ได้กล่าวว่า การพระบรมศพของพระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ได้จัดตามโบราณราชประเพณีและวัฒนธรรมของไทยที่สืบทอดมาแต่ครั้งโบราณ ได้แก่ สมัยสุโขทัยและสมัยกรุงศรีอยุธยา นอกจากพระบรมศพของพระมหากษัตริย์แล้ว ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดงานพระบรมศพพระอัครมเหสี และพระบรมวงศ์

เมื่อได้มีการบำเพ็ญพระราชกุศลตามราชประเพณีตามสมควรแล้ว ก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระเมรุสำหรับถวายพระเพลิงพระบรมศพ ที่ทุ่งราบใหญ่บริเวณใกล้พระบรมมหาราชวังด้านเหนือ สามัญชนทั่วไปเรียกว่า ทุ่งพระเมรุ ต่อมาในรัชกาลที่ 4 ประกาศให้เรียกว่าท้องสนามหลวง การสร้างพระเมรุมิได้สร้างให้เป็นการถาวร สร้างเพื่อใช้สำหรับถวายพระเพลิงพระบรมศพและเป็นที่ยบำเพ็ญพระราชกุศลออกพระเมรุ ตามคติทางพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย

ศักดิ์ บั้นหนึ่งเพชร (2535) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิวัฒนาการหุ่นกระบอกไทยสื่อพื้นบ้านในภูมิภาคตะวันตก” ได้กล่าวว่า ศิลปะการเชิดหุ่นเป็นมหรสพอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นมรดกของชาติต่าง ๆ ที่เจริญแล้วด้วยวัฒนธรรมในทวีปภูมิภาคของโลกมาช้านานนับพันปี จากหลักฐานที่ปรากฏชนชาติไทยมีการเล่นหุ่นเป็นเครื่องบันเทิงมาแต่สมัยที่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี หุ่นที่นิยมเล่นกันนั้น คือ หุ่นหลวง ซึ่งได้รับความนิยมควบคู่มากับสิ่งบันเทิงอื่น ๆ ที่สำคัญอันได้แก่ โขน

และละคร สืบเนื่องมาจนกระทั่งเข้าสู่กรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี ครั้นในรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ก็ได้เกิดมีความนิยมหุ่นกระบอกขึ้น ซึ่งได้แพร่อิทธิพลมาจากทางเมืองเหนือของไทยได้กลายเป็นเครื่องเล่นมหรสพที่เฟื่องฟูทั้งในกรุงเทพมหานครและหัวเมืองสำคัญทั่วไป ยุคนี้คือยุคทองของศิลปะการแสดงหุ่นกระบอก หุ่นกระบอกได้กลายเป็นเครื่องบันเทิงนาการบันเทิงประกอบอยู่ทั้งในพระราชพิธี และงานมหรสพทั่วไป อย่างไรก็ตาม เมื่อมีความบันเทิงอย่างใหม่ ที่ได้เกิดขึ้นพร้อมกับความเจริญทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่หลั่งไหลสู่ประเทศไทยจากประเทศต่าง ๆ ทางตะวันตกความนิยมหุ่นกระบอกที่เคยมีก็จืดจางลงดังที่เห็นในปัจจุบัน

วิชชุตา วุธาติศย์ (2542) ศึกษาเรื่อง “นาฏยศิลป์ในงานสมโภชพระราชพิธีต่าง ๆ ที่ปรากฏบนภาพจิตรกรรมฝาผนังสมัยกรุงรัตนโกสินทร์” ได้กล่าวว่า นาฏยศิลป์ในงานสมโภชพระราชพิธีต่าง ๆ บนภาพจิตรกรรมฝาผนังสมัยรัตนโกสินทร์ สามารถแบ่งออกได้เป็น โขน ละคร หน้า หุ่น การละเล่นของหลวง การละเล่นต่าง ๆ การละเล่นพื้นเมือง การแสดงอื่น คือ จี๊ว โดยมีองค์ประกอบของนาฏยศิลป์ในเรื่องของ ผู้แสดงและเครื่องแต่งกาย เรื่องที่แสดง เครื่องดนตรี โอกาสการแสดงและสถานที่แสดง นาฏยศิลป์ในงานสมโภชพระราชพิธีต่าง ๆ บนภาพจิตรกรรมฝาผนัง มีขึ้นด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ ประการแรก เพื่อเป็นการแสดงความยินดีเฉลิมฉลองหรือบูชา เช่น นาฏยศิลป์สมโภชในพระราชพิธีอันเชิญพระพุทธรูปหรือ ในงานพระราชพิธีสมโภชช้างเผือก เป็นต้น ประการที่สอง ถือเป็นส่วนหนึ่งของพระราชพิธีถวายพระเมรุมาศ โดยจะจัดนาฏยศิลป์ประเภทต่าง ๆ สมโภชโดยรอบของปริมณฑลและพระราชพิธีถวายพระเมรุ

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2543) ศึกษาเรื่อง “วิวัฒนาการนาฏยศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325-2477” ได้กล่าวว่า ในวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตมีการร้องรำทำเพลงและระบำ รำ เต้น เพื่อการบันเทิงและพิธีกรรม อันเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาจนเกิดเป็นนาฏยศิลป์ขึ้น การพัฒนาส่วนหนึ่งเกิดจากภายในสังคมไทย อีกส่วนหนึ่งมาจากชนชาติเพื่อนบ้านที่มีนาฏยศิลป์ที่เจริญรุ่งเรืองเหมือนเรา นาฏยศิลป์ในยุคอยุธยาตอนปลายจึงเจริญรุ่งเรือง เมื่อสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี รัชกาลที่ 1 ได้ทรงสถาปนานาฏยศิลป์ไทยในด้านวรรณคดีการแสดงให้เป็นสมบัติของแผ่นดิน เป็นเครื่องบันเทิงของทวยราษฎร์ รัชกาลที่ 2 ทรงพัฒนาละครในและทรงคิดละครนอกแบบหลวงขึ้น ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ 3 ทรงละเลิกนาฏยศิลป์ในราชสำนักหันไปสนในพระพุทธศาสนา แต่ละครกลับเจริญอยู่ภายนอก รัชกาลที่ 4 กลับมีละครผู้หญิงของหลวงอย่างเดิมและโปรดให้ผู้หญิงแสดงละครได้ ไม่หวงห้าม รัชกาลที่ 5 มีความเจริญทางสังคม เศรษฐกิจ และการปกครอง ทำให้มีนาฏยศิลป์ไทยรูปแบบใหม่เกิดขึ้นมาก รัชกาลที่ 6 ทรงใช้ละครเพื่อพัฒนาอุดมการณ์ของชาติ ขณะเดียวกันก็ทรงทำนุบำรุงนาฏยศิลป์ดั้งเดิม โดยเฉพาะ โขน รัชกาลที่ 7 ตกอยู่ในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจทำให้ต้องลดการสนับสนุนนาฏยศิลป์ไทยในราชการลง

วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ ระหว่าง พ.ศ. 2325-2477 เป็นการแตกกิ่งก้านสาขาจากรากเดียวกัน จึงมีส่วนประกอบคล้ายคลึงกัน การปรับเปลี่ยนส่วนประกอบบางอย่างทำให้เนื้อหาและรูปแบบแปลกใหม่สอดคล้องกับรสนิยมของคนดูในแต่ละสังคมและแต่ละยุคสมัย

กรมศิลปากร (2550) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาและการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการแต่งกายเครื่องโขน-ละคร” ได้กล่าวว่า การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเครื่องต้นกับเครื่องแต่งกายโขน ละคร ทำให้ได้ข้อสรุปว่า การแต่งกายโขนละครเป็นการเลียนแบบเครื่องต้นเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์อย่างชัดเจน แต่ตามจารีตประเพณีที่เป็นข้อกำหนดมาแต่โบราณกาลห้ามมิให้สามัญชนแต่งกายเลียนแบบเจ้านาย ดังนั้นเครื่องแต่งกายโขนละครจึงผันแปรให้แตกต่างไปจากเครื่องต้น ในส่วนของวัสดุ โดยใช้วัสดุที่มีค่าน้อย เช่น เงิน เพชร พลอยเทียม แต่ยังคงลักษณะรูปทรงไว้ให้เห็นที่มาอย่างชัดเจน บางอย่างอาจปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมกับการแสดง เพื่อความกระชับมั่นคงในการสวมใส่ขณะแสดง เช่น เพิ่มส่วนที่เป็น “กรอบ” หน้าชฎา เพื่อติดกรรเจียกจรไว้ถาวร เพิ่มมาลาหรือตัวมงกุฎรองรับเกี่ยว เกี่ยวยอด เพื่อให้มีความมั่นคงในการสวมใส่ และเกิดความงดงามยิ่งขึ้น ทั้งยังมีความแตกต่างจากเครื่องต้นอันเป็นต้นแบบอีกด้วย นับเป็นภูมิปัญญา และอัจฉริยภาพอันสูงส่งของโบราณที่สามารถพลิกผันจารีตประเพณีที่เป็นกรอบบังคับโดยมิได้ละทิ้งความงดงามในเชิงช่างศิลปะแต่อย่างใด

7.2 หนังสือ

สมภพ ภิรมย์ (2528) ศึกษาเรื่อง “พระเมรุมาศ พระเมรุ และเมรุ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์” ได้กล่าวว่า ประเพณีและวัฒนธรรมของไทยเนื่องในการพระบรมศพของพระมหากษัตริย์ และอัครมเหสี และพระบรมวงศานุวงศ์ พระราชกรณียกิจประการแรกของพระมหากษัตริย์ไทยนับแต่ขึ้นครองราชย์แล้วก็คือ จะต้องทรงจัดสร้างที่สำหรับถวายพระเพลิง ให้เหมาะสมกับพระเกียรติยศของพระราชบิดาตามแบบโบราณราชประเพณี ความหมายของคำว่า พระเมรุมาศ พระเมรุ และเมรุ มีความหมายว่าอย่างไร อีกทั้งยังกล่าวถึงการพระเมรุตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์

กรมศิลปากร กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ (2528) ศึกษาเรื่อง “งานพระเมรุมาศ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์” ได้กล่าวว่า งานพระเมรุมาศสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นงานพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินี เท่าที่ปรากฏหลักฐานทั้งในหนังสือพระราชพงศาวดารและจดหมายเหตุที่รวบรวมขึ้นเฉพาะนั้น เพื่อเป็นการเปรียบเทียบว่าในการจัดงานพระเมรุมาศในแต่ละงานมีความแตกต่างกันอย่างไรรวมทั้งยังได้เรียบเรียงพระราชประวัติโดยสังเขป เพื่อจะได้ทราบถึงพระราชพิธีของแต่ละงานว่ามีลำดับขั้นตอนอย่างไร

จักรพันธ์ โปษยกฤต (2529) ศึกษาเรื่อง “หุ่นไทย” ในหนังสือดังกล่าวเป็นการศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหุ่นไทยว่าเริ่มมีมาแต่สมัยใด โดยเริ่มศึกษาดังแต่สมัยสุโขทัย ปรากฏว่าไม่พบหลักฐานในเรื่องของหุ่นในสมัยสุโขทัยเลย หุ่นเริ่มปรากฏในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา หุ่นในยุคแรก ๆ จะเป็นหุ่นหลวงหรือหุ่นใหญ่ ต่อมาได้พัฒนาการมาเป็นหุ่นเล็กซึ่งมีขนาดเล็กกว่าหุ่นหลวง ต่อมาก็เป็นหุ่นกระบอก และหุ่นละครเล็ก นอกจากจะศึกษาประวัติความเป็นมาของหุ่นไทยแล้วยังศึกษาองค์ประกอบของการแสดงหุ่นแต่ละประเภทด้วยว่ามีองค์ประกอบแตกต่างกันอย่างไร

ปรานี วงษ์เทศ (2534) ศึกษาเรื่อง “พิธีกรรมเกี่ยวกับการตายในประเทศไทย” ได้กล่าวว่า พิธีกรรมเกี่ยวกับการตายในประเทศไทยว่ามีพิธีกรรมอย่างไรบ้างการทำศพตั้งแต่ครั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน จากหลักฐานทางโบราณคดี ทำให้ทราบถึงความเชื่อเกี่ยวกับการตายในประเทศไทยว่าในสมัยก่อนประวัติศาสตร์มนุษย์มีความเชื่อในเรื่องวิญญาณหลังการตาย

มณี ขพยอมพงศ์ (2540) ศึกษาเรื่อง “ความเชื่อของคนไทย” ได้กล่าวว่าความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกรูปแบบทุกนาม มีความคิดนึกเชื่อถือทั้งส่วนนามธรรมและรูปธรรมสมัยโบราณความเชื่อมักจะเกิดขึ้นจากความคิดคำนึงว่าสิ่งนี้จะต้องให้ผลอย่างไร ความเชื่อ มีการกำหนดหัวข้อไว้แตกต่างกันตามความคิดเห็นของบุคคลผู้ศึกษาค้นคว้าทำให้เกิดคำสอนขึ้นสำหรับเป็นข้อห้ามและข้อปฏิบัติของคนไทยภาคต่าง ๆ มีลักษณะเหมือนกันบ้าง ตามสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ และการเกี่ยวข้องกับชนชาติอื่นในประเทศข้างเคียง อย่างไรก็ตาม ลักษณะ ข้อห้าม ความคิด ที่ปรากฏในคำสอนและข้อห้ามของคนไทยแต่ละภาคนั้นคนสมัยใหม่ควรจะวิเคราะห์ว่าแต่ละข้อมีความมุ่งหมายอะไรซ่อนอยู่ หากมีการศึกษาดูจะได้ทราบเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษว่า ข้อห้ามและคำสอนเหล่านั้นทรงคุณค่าต่อสังคมประการใด

เดอะ ลา ลูแบร์ (2548) ศึกษาเรื่อง “จดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม” ได้กล่าวว่า กรุงศรีอยุธยาเป็นนครธรรมนิยมประเพณีต่าง ๆ ว่าด้วยเรื่องจารีตของชาวสยามตามชนบุคคลในฐานะต่าง ๆ ตลอดจนเรื่องราวทั่วไป เช่น ว่าด้วยเรื่องการแสดงและการละเล่นอย่างอื่นของชาวสยาม ความตอนหนึ่งว่าชาวสยามมีมหรสพประเภทเล่นในโรงอยู่ 3 อย่าง อย่างที่ชาวสยามเรียกว่า โขน นั้น เป็นการร่ายรำเข้า ๆ ออก ๆ หลายคำรบตามจังหวะซอและเครื่องดนตรีอย่างอื่น ผู้แสดงนั้นสวมหน้ากาก (หัวโขน) และถืออาวุธ แสดงบทหลักไปในทางสู้รบกันมากกว่าจะเป็นการร่ายรำ มหรสพที่ชาวสยามเรียกว่า ละคร นั้นเป็นบทกวีนิพนธ์สดุดีความกล้าหาญเกมานาฏศิลป์ ใช้เวลาแสดงถึง 3 วัน ตัวเรื่องนั้นแสดงให้เห็นเป็นจริงเป็นจัง และตัวแสดงที่อยู่ในฉากนั้นหลายคนจะผลัดกันร้องเมื่อถึงบทของตัว ส่วนระบำนั้นเป็นการฟ้อนรำร่วมกันทั้งชายและหญิง ไม่มีบทร่ายรำพื้นมีแต่เชิงโองโลมปฏิโลมกันเท่านั้น นอกจากกล่าวถึงขนบธรรมเนียม

ประเพณีต่าง ๆ แล้วยังวิพากษ์วิจารณ์ไปถึงการเมืองการปกครองในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ไว้มากมายหลายเรื่อง จากการพรรณานั้นจะผิดถูกอย่างไรเป็นเรื่องของนักประวัติศาสตร์ที่จะใช้วิจารณ์ญาณใคร่ครวญไตร่ตรองตามหลักฐานที่ปรากฏ